

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมของพนักงานธนาคารกสิกรไทย จำกัด(มหาชน) ใน กรุงเทพมหานคร มีทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดรูปแบบการออม

มีการแบ่งรูปแบบการออมที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง และประเทศชาติ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548 : ออนไลน์) ได้แก่

1. การออมในตลาดเงิน ได้แก่ การออมกับธนาคาร การออมกับสถาบันที่มีใช้ธนาคาร เช่น บริษัทเงินทุน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ สหกรณ์ออมทรัพย์และบริษัทประกันชีวิต

2. การออมในตลาดตราสารหนี้ ได้แก่ พันธบัตรภาครัฐ หุ้นกู้เอกชน

3. การออมในตลาดทุน ได้แก่ การลงทุนในหลักทรัพย์อันประกอบไปด้วยหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หน่วยลงทุนหรือตราสารแสดงสิทธิในทรัพย์สินของโครงการจัดการลงทุนบริษัทหลักทรัพย์จัดการลงทุนของกองทุน หุ้นกู้ ใบสำคัญแสดงสิทธิในการของซื้อหุ้นสามัญของบริษัทผู้ออกตามระยะเวลาที่กำหนดในอนาคต (Warrant) ทั้งหมดที่กล่าวมามีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากการลงทุนในตลาดเงินและตลาดตราสารหนี้ที่ให้ผลตอบแทนในรูปแบบดอกเบี้ยคงที่ ซึ่งความแตกต่างมีดังนี้

ประการแรก ผลตอบแทนจากการลงทุนในตลาดทุน มี 2 ช่องทาง คือ ช่องทางแรกได้รับในรูปแบบของเงินปันผลของหุ้นที่บริษัทนำออกจำหน่าย อัตราเงินปันผลที่ผู้ถือหุ้นจะได้รับนี้มิได้กำหนดไว้ตายตัวล่วงหน้า แต่ขึ้นอยู่กับผลการดำเนินงาน และผลกำไรของผู้ประกอบการ และผลตอบแทนแก่ผู้ลงทุน อีกช่องทางเป็นกำไร หรือขาดทุนจากส่วนต่างระหว่างราคาหลักทรัพย์ที่ซื้อ และราคาหลักทรัพย์ที่ขาย (Capital Gain)

ประการที่สอง สภาพคล่องของหลักทรัพย์ในตลาดทุนต่ำกว่าตลาดเงินและตลาดตราสารหนี้และมีความไม่แน่นอนหรือความเสี่ยงเกิดขึ้นได้บ่อยครั้ง ขึ้นอยู่กับระดับของอุปสงค์ของตลาดซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ง่ายต่อปัจจัยภายในและภายนอก

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยความเสี่ยงของการออมเงินเพื่อการเกษียณ

การออมเงินเพื่อเกษียณนั้นมีความเสี่ยงที่อาจทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายการออมได้ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ (กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ, 2548:ออนไลน์)

1. อัตราเงินเฟ้อ ในสภาพที่เป็นจริงนั้น อัตราเงินเฟ้อจะปรับตัวสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากการขึ้นราคาสินค้า อัตราค่าครองชีพสูงขึ้นและกำลังซื้อลดลง แต่ตราบดที่ยังมีงานทำอยู่ อาจจะยังไม่รู้สึกถึงผลกระทบจากการปรับตัวขึ้นของอัตราเงินเฟ้อ เพราะอย่างไรเสียหากอยู่ในภาวะปกติ ก็ยังได้ปรับอัตราเงินเดือนขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปีด้วยเช่นกัน แต่เมื่อใดก็ตามที่เกษียณอายุไม่ได้ทำงานอีกต่อไป แม้จะยังมีรายได้จากเงินบำนาญหรือผลตอบแทนจากการออมและการลงทุนต่าง ๆ อยู่บ้าง ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นรายได้คงที่ขณะที่ในชีวิตประจำวันยังต้องรับภาระค่าใช้จ่ายอยู่เช่นเดิม เพื่อรักษาความสามารถในการใช้สอยให้อยู่ในระดับที่ไม่น้อยไปกว่าเดิม อาจเริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการจัดสรรเงินออมและเงินลงทุนให้มีความหลากหลาย ซึ่งถือเป็นการกระจายความเสี่ยงโดยอาจกำหนดเป้าหมายว่าเงินได้สุทธิหลังจากหักภาษีแล้ว จะต้องมียุทธผลผลตอบแทนไม่น้อยกว่าอัตราเงินเฟ้อ ทำได้อย่างนี้จึงเรียกว่าชนะอัตราเงินเฟ้อและกำลังการซื้อไม่ลดลง

2. ความเสี่ยงที่เกิดจากสภาวะตลาด (Market Risk) สภาพตลาดและการเปลี่ยนแปลงในตลาดเป็นสิ่งที่ควบคุมไม่ได้ ถ้าลงทุนไว้ในตลาดหุ้นและเกษียณในช่วงที่สภาวะตลาดไม่ดี ก็อาจจะทำให้ผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนลดต่ำลงเกินกว่าที่คาดหมาย แต่โดยธรรมชาติของการลงทุนในตลาดหุ้นควรเป็นลักษณะการลงทุนระยะยาว ควรติดตามข่าวสาร และศึกษาข้อมูลการลงทุนในหุ้นแต่ละตัว ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะให้ผลตอบแทนที่ดีได้ในระยะยาว เช่นเดียวกับการเอาชนะอัตราเงินเฟ้อ การแบ่งสัดส่วนและกระจายการลงทุนไปในหลักทรัพย์ที่มีความหลากหลายจะช่วยลดความเสี่ยงลงได้ และการจัดสัดส่วนการลงทุนควรเหมาะสมกับช่วงอายุและระดับความสามารถในการยอมรับความเสี่ยงของผู้ลงทุนเอง

3. การที่มีอายุยืนยาวขึ้น การไม่เตรียมตัวมาก่อนว่า ถ้าเกษียณอายุไปแล้วจะมีอายุยืนยาวออกไปอีกกี่ปี ก็จะไม่คิดวางแผนเก็บเงินไว้ใช้อย่างเพียงพอสำหรับยามชรา ปัจจุบัน อายุเฉลี่ยของคนนับวันจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุก ๆ ปี ด้วยเทคโนโลยีการแพทย์ที่เจริญก้าวหน้า และความใส่ใจของผู้คนที่มีต่อเรื่องสุขภาพและคุณภาพชีวิต ดังนั้น จึงควรประมาณการและมีการบริหารเงินออมให้มีจำนวนมากพอเพื่อให้มีพอใช้ไปอีกอย่างน้อย 20-30 ปีหลังจากเกษียณ โดยไม่ต้องเป็นภาระแก่คนข้างหลัง

ทฤษฎีความเสี่ยงในการลงทุน

ภัสรา ชาวลกร (2547) ความเสี่ยง คือ การที่ผลตอบแทนจริงที่ผู้ลงทุนได้รับจากการลงทุนเบี่ยงเบนหรือแตกต่างไปจากผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนนั้นคาดหวังไว้

ความเสี่ยงในการลงทุนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยมหภาค (Macro Factors/Systematic Risk) เป็นความเสี่ยงที่ผู้ลงทุนไม่สามารถหลีกเลี่ยง และคาดการณ์ได้ล่วงหน้าเป็นผลกระทบจากภาวะแวดล้อมภายนอกธุรกิจ เช่นสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นต้นความเสี่ยงจากปัจจัยมหภาค ได้แก่

- Purchasing Power Risk หมายถึง ความเสี่ยงในการมีอำนาจซื้อลดลงเมื่ออัตราเงินเฟ้อขยับสูงขึ้น ดอกผลที่ผู้ลงทุนได้รับ อาจไม่เพียงพอกับการครองชีพ

- Political (Country) Risk หมายถึง ความเสี่ยงที่มักเกิดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการเงิน ผู้ลงทุนจึงมักระงับการลงทุนเพื่อรอดูท่าทีของรัฐบาลใหม่เสมอ

- Currency (Exchange) Risk หมายถึง ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากความผันแปรของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ มักเกิดขึ้นกับกรณีของการลงทุนข้ามประเทศและเมื่อผู้ลงทุนนำเงินลงทุนกลับไปยังต้นทางหรือโยกย้ายไปยังแหล่งลงทุนอื่น

- Interest Rate Risk หมายถึง ความเสี่ยงที่เกิดจากความแปรผันของอัตราดอกเบี้ย มักเกิดขึ้นกับการลงทุนในตราสารหนี้หรือพันธบัตรระยะยาว ที่มีอัตราดอกเบี้ยที่ตราไว้ (Coupon Rate) ค่อนข้างต่ำ เมื่ออัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินขยับตัวสูงขึ้น และหากผู้ลงทุนมีความจำเป็นที่จะต้องขายตราสารหรือพันธบัตรที่ลงทุนไว้ในตลาดตราสารหนี้ ผู้ขายก็ต้องเสนออัตราผลตอบแทนแก่ผู้สนใจซื้อเท่าเทียมระดับอัตราดอกเบี้ยปัจจุบัน ซึ่งก็หมายความว่าผู้ขายจะต้องลดราคาของตราสารหรือพันธบัตรนั้นลง และเกิดผลขาดทุนในที่สุด

- Market Risk (หรือ Price Risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่เกิดจากการที่ความรู้สึกรู้สึกของผู้ลงทุนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ราคาหลักทรัพย์เปลี่ยนแปลงโดยที่ปัจจัยพื้นฐานของหลักทรัพย์นั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงเลย ตัวอย่างเช่น สถานการณ์การลงทุนในตลาดหุ้นหลัก ๆ ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะในทางบวกหรือลบ จะมีอิทธิพลต่อผู้ลงทุนในตลาดหุ้นขนาดเล็กและตลาดที่เกิดใหม่เสมอ

2. ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยจุลภาค (Micro Factors/Unsystematic Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของเหตุการณ์ภายใน หรือเป็นการเฉพาะตัวธุรกิจนั่นเอง ผู้ลงทุนสามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยการเลือกสรรการลงทุนที่ดี และกระจายการลงทุนออกไปอย่างกว้างขวาง ความเสี่ยงประเภทนี้ ได้แก่

2.1 Financial Risk (Credit Risk/Company Risk) หมายถึงความเสี่ยงที่เกิดจากตัวบริษัท นั้น ๆ เอง โดยพิจารณาจากปัจจัยพื้นฐานของบริษัท เช่น

- มีฐานะการเงินเข้มแข็งมั่นคงหรือไม่
- มีความสามารถในการบริหารและจัดการหรือไม่
- มีความสามารถในการทำกำไรมากน้อยเพียงใด
- มีความสามารถในการชำระหนี้ตามกำหนดหรือไม่
- ธุรกิจที่ดำเนินการมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจเพียงใด
- มีส่วนแบ่งการตลาดมากน้อยเพียงใด
- ระบบบัญชีมีมาตรฐานหรือไม่ เป็นต้น

2.2 Business Risk (Sector Risk/Industry Risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่เกิดจากลักษณะ ของธุรกิจหรืออุตสาหกรรมนั้น ๆ ซึ่งอาจเปราะบาง ถูกกระทบได้ง่าย และจะมีผลต่อราคาซื้อขาย หลักทรัพย์ ผู้ลงทุนควรตระหนักและเพิ่มความระมัดระวังในการลงทุน ความเสี่ยงประเภทนี้ มัก เกิดขึ้นใน

- อุตสาหกรรมประเภทอสังหาริมทรัพย์ที่จำกัด (หมายความว่า วัตถุประสงค์ไป ไม่ สามารถสร้างทดแทนได้ในระยะสั้น ๆ) เช่น เหมืองแร่ ป่าไม้ น้ำมัน
- อุตสาหกรรมที่ผลิตภัณฑ์มีราคาที่สูงลงตามวงจรราคาโลก เช่น ข้าว ยางพารา ผลไม้
- ธุรกิจที่มีผลิตภัณฑ์แคบ หรือที่มีบริการเพียงไม่กี่ประเภท เช่น สายการบิน ธุรกิจ Software หรือ dot.com เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พนม กิติวัง (2543) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนในเขตเทศบาล นครเชียงใหม่ ปี 2543 พบว่ารูปแบบการออมของกลุ่มครัวเรือนแบ่งการออมออกเป็น 6 รูปแบบ คือ การออมกับสถาบันการเงิน การออมในรูปแบบกรมธรรม์ประกันชีวิต การฝากแชร์ สลากออมสิน หลักทรัพย์พันธบัตร และทรัพย์สินต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการออมกับสถาบันการเงินสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 39.17 แต่ครัวเรือนส่วนใหญ่จะออมในรูปแบบของทรัพย์สินต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษา มีมูลค่าเฉลี่ย 85,680 บาทต่อปี รองลงมาเป็นการออมในรูปของกรมธรรม์ประกันชีวิต หลักทรัพย์ พันธบัตร เงินฝากสถาบันการเงิน ฝากแชร์ และสลากออมสิน ตามลำดับ ส่วนเหตุผลของการออม ส่วนใหญ่จะมุ่งถึงความมั่นคงและได้ผลตอบแทนที่น่าพอใจ ในด้านการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การออม พบว่า รายได้ ทรัพย์สินสุทธิ และอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์ต่อการออมของ ครัวเรือนในเชิงบวก โดยที่รายได้ต่อเดือนและทรัพย์สินสุทธิมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ด้าน

แนวโน้มการออมของครัวเรือนในอนาคต พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับการออมทรัพย์สินในอนาคตโดยที่ร้อยละ 95.02 คาดว่าจะยังออมทรัพย์สินโดยมุ่งเหตุจูงใจให้เกิดการออม ร้อยละ 41.20 มาจากความมั่นคงของสถาบันการเงินที่ครัวเรือนตัดสินใจออมทรัพย์สิน ส่วนครัวเรือนที่คาดว่าจะไม่ออมมีจำนวนร้อยละ 4.98 ซึ่งร้อยละ 35.71 ให้เหตุผลว่าไม่ทราบว่าจะออมในรูปแบบใด

ธิดารัตน์ สงวนศักดิ์ (2545) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการออมของผู้มีรายได้ประจำ ของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 1 (เชียงใหม่) ภาคเหนือและพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เพศชายและเพศหญิงแตกต่างกันในเรื่องเหตุผลของการออม โดยเพศชายส่วนใหญ่ออมเพื่อเป็นหลักประกันให้ครอบครัว เป็นส่วนใหญ่ ส่วนเพศหญิงออมไว้เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วยหรือชรา ในด้านการฝากเงินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ เพศหญิงส่วนใหญ่ฝากเดือนละ 600-1,000 บาท เพศชายส่วนใหญ่ฝากเดือนละ 200-500 บาท จากการจำแนกตามอายุพบว่า ผู้ที่มีอายุน้อยมีอัตราการออมน้อยกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า และผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีเหตุผลในการออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วยหรือชรา และฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ในแบบฝากออมทรัพย์มากที่สุด จากการจำแนกตามสถานภาพ ผู้ที่มีสถานภาพโสดออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วยหรือชรา ส่วนที่เหลือส่วนใหญ่ ออมเพื่อเป็นหลักประกันให้ครอบครัว และจากการจำแนกตามรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้มีรายได้ทั้งหมดโดยเฉลี่ยมากกว่ามีอัตราการออมมากกว่าผู้มีรายได้ทั้งหมดโดยเฉลี่ยน้อยกว่า และจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า สิ่งกระตุ้นที่มีผลต่อผู้ออม คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ให้อัตราผลตอบแทนสูง ปัจจัยด้านราคา ไม่เสียภาษีเงินฝาก ปัจจัยด้านสถานที่หรือการจัดจำหน่าย ได้แก่ สถานที่ให้บริการมีความสะดวกสบายทันสมัย ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ได้แก่ มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ทั้ง 4 ปัจจัยที่กล่าวมา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก ด้านปัญหาในการออมกับสถาบันการเงิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีปัญหา คือ ผลตอบแทนต่ำ ปัญหาในการซื้อกรรมธรรม์จากบริษัทประกันชีวิต คือ ตัวแทนไม่อำนวยความสะดวก ปัญหาในการซื้อหลักทรัพย์ เช่น หุ้น พันธบัตร ตราสารหนี้ ฯลฯ คือ ขาดข้อมูลข่าวสาร และปัญหาในการออมรูปแบบอื่น ๆ คือ ขาดข้อมูลข่าวสาร